Públic

LES LLEIS ESPANYOLES (INCLOENT LA CONSTITUCIÓ) REFLECTEIXEN L'ENORME DOMINI QUE LES FORCES CONSERVADORES TENEN A L'ESTAT ESPANYOL

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques. Universitat Pompeu Fabra

7 de juliol de 2017

Em sembla una obvietat ressaltar que la transició de la dictadura a la democràcia es va fer en termes molt favorables a les forces conservadores, que controlaven l'aparell de l'Estat dictatorial i la gran majoria dels mitjans d'informació al país. Les forces democràtiques, liderades per les esquerres, per contra, acabaven de sortir de la clandestinitat i estaven en una situació de clar desequilibri de forces en les taules de negociació a on es pactava la transició. No cal dir que les mobilitzacions obreres en els grans centres urbans del país van jugar un paper clau en la fi d'aquella dictadura, forçant-la a obrir-se. Però no van tenir la suficient força per trencar amb el règim anterior, i a nivell politicoinstitucional els partits democràtics, incloent els partits d'esquerra, estaven poc desenvolupats (amb la parcial

excepció del Partit Comunista, que va liderar la lluita contra el règim dictatorial, i que era l'enemic núm. 1 de les forces conservadores, que tenien com a objectiu la seva marginació).

Com a resultat d'aquell enorme desequilibri entre els partits conservadors d'una banda, i els parits demòcrates liderats per les esquerres, per l'altre, les lleis i la Constitució Espanyola, producte d'aquella transició, van estar esbiaixades a favor dels primers a costa dels segons des del principi. Encara avui, quaranta anys després de la transició, mesures com la possibilitat de fer referèndums a nivell estatal, autonòmic i municipal són extremadament limitades, subjectes sempre a l'aprovació per l'Estat central. I l'Estat del Benestar resultat d'aquella transició és un Estat poc finançat, amb una despesa pública social (que inclou els diners públics assignats a sanitat, educació, serveis socials, habitatge social, escoles bressol –mal anomenades guarderies-, serveis domiciliaris i un llarg etcètera) per habitant que continua sent de les més baixes de la Unió Europea dels Quinze -UE-15-, el grup de països d'un nivell nivell de desenvolupament similar a l'espanyol (vegeu el meu llibre *Bienestar insuficiente, democracia incompleta. De lo que no se habla en nuestro país.* Anagrama, 2002).

La constant referència a la necessitat de respectar la llei en la democràcia

Una de les conseqüències del domini que les forces conservadores han tingut en el desenvolupament de les lleis a Espanya (i en l'aparell jurídic que les sustenta) és la constant referència a la llei com a punt d'autoritat, llei que sistemàticament les afavoreix. Ho hem vist en múltiples ocasions durant el període democràtic. I el cas més recent ha estat la resposta de l'establishment politicomediàtic del país, centrat a la capital del Regne (que té molt poc que veure amb el Madrid popular), el qual, enfront de les demandes expressades pel govern de la Generalitat de Catalunya de realitzar un referèndum en el qual es pogués expressar la voluntat de la ciutadania espanyola que viu a Catalunya sobre la seva articulació amb la resta d'Espanya, ha prohibit a aquesta de realitzar-lo, utilitzant gran nombre de mesures repressives.

I el justificant per aquesta repressió és, un cop més, la necessitat de respectar la llei (que, com a resultat del seu enorme poder, està jugant al seu favor). D'aquí l'enorme respecte cap a l'ordre i la llei dins del discurs conservador, cosa que succeeix a la majoria de països occidentals. Pocs saben a Europa, per exemple, que el Primer de Maig, celebrat a tot el món com el dia del treball (en homenatge als treballadors de Chicago que van ser assassinats per les forces policials de l'ordre, en la seva defensa del que es va transformar en norma de treball -treballar 8 hores al dia-), és

conegut als EUA, segons una llei aprovada pel Congrés Nord-americà, com el dia de l'Ordre i de la Llei, sent l'únic país al món en el qual no es celebra el Primer de Maig.

La crida a l'ordre i a l'obediència a la llei per part del Monarca

Llei i ordre han estat sempre els reclams del poder. Va quedar clar en el discurs profundament conservador del Monarca Felip VI en el dia de la celebració de les primeres eleccions democràtiques després de la dictadura. L'element destacat en el seu discurs va ser la seva crida al respecte i al compliment de la llei en un moment de gran agitació social, resultat d'un gran descontentament i rebuig cap a les polítiques neoliberals imposades a la població pel govern conservador presidit pel Sr. Rajoy (i dic imposades perquè no estaven als seus programes electorals), i de mobilització popular a Catalunya demanant un referèndum per consultar a la població el seu parer sobre si desitja o no seguir pertanyent a l'Estat espanyol borbònic. Tot i que el discurs no va fer cap referència explícita a aquesta agitació social, el missatge principal era la necessitat de respectar l'ordre i la llei, missatge dirigit a aquelles opcions polítiques considerades potencialment com la major amenaça a la seva permanència en el poder, categoria en la qual es col·loquen les esquerres i els partits nacionalistes anomenats "perifèrics". El Monarca no va citar que aquest ordre i aquesta llei han estat

discriminant aquests partits, produint durant el període democràtic una enorme subrepresentació parlamentària del Partit Comunista i de les seves aliances (com IU) i una contínua imposició d'una visió uninacional de l'Estat espanyol, en la qual l'establiment de les CCAA era vist com un pas (el cafè per a tothom) per impedir el desenvolupament de la plurinacionalitat de l'Estat espanyol.

Les lleis no representen la voluntat popular, sinó les relacions de poder en el moment en què s'aproven

Aquest biaix en les lleis (incloent en la Constitució) a favor de les forces conservadores al país ha continuat durant tot el període postdictatorial. Qualsevol observador dels sistemes democràtics existents als països capitalistes amb un nivell de desenvolupament econòmic similar a l'espanyol, pot fàcilment detectar les moltes limitacions que són percebudes en la democràcia espanyola, les quals redueixen en gran mesura les possibilitats de decisió i participació de la ciutadania en el camp d'aquestes lleis, que consideren injustes. Aquesta crida a l'acatament de la llei és justificada amb l'argument que la llei sempre és el producte de la sobirania popular, i que, com a tal, tradueix els desitjos de la ciutadania. Però l'evidència qüestiona aquest supòsit que la llei representa la voluntat popular, mostrant que en realitat és la síntesi de les coordenades de poder reflectides en el moment en el qual la llei és aprovada. I aquestes coordenades

de poder, en el sistema anomenat democràtic espanyol, disten molt de reflectir la voluntat de la ciutadania, la qual cosa requeriria que cada ciutadà hauria de tenir la mateixa capacitat de decidir sobre el quefer públic. L'evidència que això no és així és clara, contundent i abundant. Els governs espanyols (i autonòmics, com és el cas de Catalunya) constantment aproven lleis que no tenen la majoria dels ciutadans al seu favor, a causa de l'escassa proporcionalitat de les lleis electorals del país. En realitat, les forces liberals (el partit Convergència Democràtica –CDC–, avui PDeCAT) i conservadores (el partit cristianodemòcrata Unió Democràtica –UDC-, avui desaparegut) que han governat Catalunya durant la majoria del període democràtic han mantingut, sense canviar-les, moltes de les lleis transferides de l'Estat espanyol, com la llei electoral, a fi de mantenir la seva escassa proporcionalitat, que afavoreix els partits governants. Com a conseqüència d'això, la coalició de partits independentistes Convergència (ara PDeCAT), ERC i la CUP, que constitueixen la majoria del Parlament de Catalunya, representen una minoria de l'electorat, que governa en contra de la majoria de la població catalana. Sumant els vots dels tres partits independentistes, donen una xifra menor (1.966.508 vots) que sumant els vots dels no independentistes (2.147.736 vots).

Però el problema és fins i tot més greu que el descrit fins ara, a causa de l'enorme influència que els grups de pressió tenen sobre el

procés legislatiu, cosa que clarament esbiaixa el resultat d'aquest procés al seu favor. I el cas més clar es va produir precisament durant l'aprovació de la suposada sacrosanta Constitució. La gran majoria de la ciutadania espanyola desitjava la fi de la dictadura i l'inici de la democràcia. I tot i que aquesta Constitució contenia molts elements d'escassa popularitat –com el manteniment de la Monarquia-, van ser acceptats ja que l'alternativa que es presentava era la continuació de la dictadura. La contínua temença cap a l'establishment politicomilitar, que va marcar el context en el qual es va aprovar la Constitució, explica la seva aprovació per la ciutadania. És lògic, per tant, que noves generacions que han perdut la por i la temença desitgin canvis substancials en el sistema democràtic espanyol i en la seva Constitució que recullin el sentir de les noves generacions en un nou context en el qual la por i la temença ja no existeixin.

Rellevància del que s'ha dit per entendre la situació a Catalunya

L'oposició per part del govern de Rajoy al que s'anomena el referèndum de Catalunya, adduint que la Constitució no ho permet, és predictible. Aquesta prohibició no permet llavors realitzar un referèndum, ja que les garanties que configuren el context democràtic necessari per realitzar un referèndum no són possibles en

aquesta situació. Des de l'establiment d'un cens electoral fins a la necessitat de suport institucional per part dels municipis, a més a més de la necessària diversitat en els mitjans públics que reflecteixi totes les opinions existents en el debat (cosa que no succeeix avui), són requisits per al desenvolupament d'un context autènticament democràtic que permeti el referèndum. Un procés democràtic és molt més que votar en unes urnes, fet que deliberadament s'oblida o manipula en l'argumentari de moltes forces proindependentistes. En realitat, la prohibició de realitzar el referèndum i assolir un pacte permet, i fins i tot afavoreix, que aquestes forces actuïn sense aquestes garanties, instrumentalitzant en excés aquest procés de consulta, transformant-lo en alguna cosa diferent a un referèndum, deixant a aquest fora de joc, sent substituït per alguna cosa diferent: un procés de mobilització popular a favor de la independència (liderada per aquells partits) que probablement conclogui amb unes eleccions. És, doncs, més una estratègia electoralista que no pas una consulta o referèndum, dins d'una llei electoral escassament representativa, que, com he indicat anteriorment, els dóna una majoria parlamentària que no és representativa de la majoria de l'electorat.

Aquesta situació, escassament democràtica, s'accentua encara més per l'exclusió d'altres partits i moviments socials, com els sindicats, favorables al referèndum (reunits en el Pacte Nacional), en

la gestió del procés. La seva gestió del procés assoleix nivells de clara manipulació, ja que controlen tots els aparells de la Generalitat de Catalunya, incloent els seus mitjans de comunicació. És més, en contra del que sembla, els partits independentistes són els més afavorits per la prohibició del referèndum, convertint el mal anomenat referèndum en una campanya de mobilització en suport d'aquests partits. Ens trobem, doncs, que la captura del sobiranisme (que és el dret a decidir) per part de l'independentisme està fent un flac favor a aquest sobiranisme, ja que el possible fracàs de l'independentisme s'interpretarà i presentarà com el fracàs del sobiranisme. Ara bé, els que estan a favor del referèndum hauran de començar de nou el dia 2 d'octubre, recuperant el projecte sobiranista, col·laborant amb altres forces germanes al llarg del territori espanyol per canviar Espanya, facilitant així que, en una redefinició d'Espanya, es pugui acceptar la plurinacionalitat, i amb això el dret a decidir de tots els pobles i nacions d'Espanya. I això no és el que desitja el PDeCAT, el partit que lidera Junts pel Si. Cal recordar que el PDeCAT no va votar a favor d'expulsar el govern Rajoy en la moció de censura feta per Unidos Podemos. El que més desitja aquest partit, per sobre de tot, és continuar en el poder, i seguir controlant la majoria dels aparells de la Generalitat de Catalunya, fent oblidar l'enorme responsabilitat que ha tingut en el deteriorament social de les classes populars de Catalunya (vegeu el

meu article “El mayor problema que tiene hoy Catalunya del cual no se habla: la crisis social”, *Público*, 30.06.17).

Hauria de ser obvi, doncs, que sense un canvi a Espanya serà molt difícil realitzar un referèndum a Catalunya en condicions democràtiques. No cal dir que aquest canvi és presentat com a impossible per les direccions del moviment independentista. S'ignoren així fets com l'enorme creixement de noves forces polítiques al llarg del territori espanyol, de clara vocació republicana, i de compromís amb la plurinacionalitat de l'Estat espanyol, les quals han mostrat ja el seu compromís amb l'exercici del dret a decidir. Ignorar aquesta realitat és essencial per aquelles forces polítiques que volen mobilitzar i expandir les seves bases electorals a força d'augmentar la tensió entre Catalunya i Espanya. La transformació de Catalunya està lligada a la transformació de l'Estat espanyol. Els que no ho vegin així, des dels dos pols oposats en l'espectre polític i nacional, estan retardant la solució de l'enorme crisi social i política que tenen tant Catalunya com Espanya.